

Ørret i Leiravassdraget

Biologi

Ørret hører til laksefamilien, og dens vitenskapelige navn er *Salmo trutta*.

Ørreten varierer i farge, størrelse, adferd og levevis. Vi skiller mellom stasjonær ørret som lever hele livet i ferskvann, og anadrom sjøørret som vandrer ut i saltvann. Ørreten forplanter seg i ferskvann og regnes dermed som ferskvannsfisk. Ørreten gyter vanligvis i rennende vann, men noen bestander gyter i innsjøer. Gytetiden er normalt i oktober. I mars-april klekkes eggene, og yngelen lever nede i grusen til plommesekken er brukt opp. Da dukker yngelen opp fra grusen og starter livet som frittlevende ørret. De etablerer territorier og konkurrerer om plass og mat med andre ørreter.

Ørret fra Vigga i VO Randsfjorden. Fettfinnen er klippet av da fisken er fra et settefiskanlegg. Foto: Håvard Lucassen

Hovednæringen til den unge ørreten er ulike insekter. Etter hvert som den vokser til, utvides dietten med småfisk. Ørret er godt kamuflert med mørk farge dekorert med svarte og røde prikker. Når ørretungene har blitt 10-20 cm store, (2-3 år), vandrer en del nedstrøms, ut i en innsjø eller til saltvann (sjøørret). Da kalles de for smolt. Utvandringen skjer oftest om våren. Fisken har da fått en mer langstrakt form og mer sølvblank farge. Ørretene som vandrer ut i saltvann blir helt blanke, mens i innsjøer beholder de tydelige farger og prikker.

Ørret og elvemusling

Ørret er nødvendig for eksistensen til en annen art i både Leira og Nitelva, nemlig elvemusling. For at elvemusling skal reprodusere seg, må befruktete egg utvikles til små larver. Mormuslingen slipper larvene ut i vannet som strømmer forbi. Larvene må i løpet av et par døgn feste seg på gjellene til ørret (eller laks) for å utvikle seg normalt. Larven lever av fiskens vev i ca. 9-11 måneder. Ørreten tar heldigvis ikke stor skade av muslinglarven, og skaden er kun midlertidig. Etter en slik infeksjon, blir ørreten immun mot nye muslinglarver som prøver å feste seg.

Ørret i Leiravassdraget

Ørreten er naturlig utbredt over hele Norge. I tillegg har den blitt satt ut i mange fisketomme innsjøer.

Som følge av forsuring forsvant ørreten mange steder, men etter mange års kalking av innsjøene på Romeriksåsen har ørreten fått økt overlevelse her. Da det ofte er mangel på egnede gyteområder, settes det ut rundt 2500 ørret årlig på Romeriksåsen, og det jobbes med å fjerne ørekyt og utbedre potensielle gytebekker.

I selve Leira er ikke forsuring et problem, men eutrofiering (for mye næringsstoffer) skaper utfordringer for ørreten. En undersøkelse fra 2013 viste at rekruttering i selve Leira var fraværende, og at det er sidebekkene som er viktige gyte- og oppvekstområder.

Ørreten oppstrøms Stråtjern i Leira har de senere årene blitt undersøkt i forbindelse med tiltak for elvemuslingen. El-fiske i 2020 og 2021 viste gode tettheter av ørret, og noen var betydelig infisert med muslinglarver.

Trusler mot ørret

Tidligere var sur nedbør den store trusselen mot ørreten. I dag er det fysiske inngrep i vassdragene og forurensninger som er de største truslene.

Vassdragsreguleringer har ført til at gyte- og oppvekstområdene til ørreten er blitt helt eller delvis borte, ofte tørrlagt store deler av året. Dette skyldes først og fremst at vannet blir ledet bort fra vassdraget til en kraftstasjon eller at vannføringen hele tiden varierer. Kraftsverksdammer fører til at elver og sidebekkene blir borte under en stor innsjø. I regulerte elver blir ørreten skadelidende på grunn av at dammer og terskler hindrer ørreten i å vandre til og fra gyteplassene. Derfor er det viktig å restaurere bekker og elver, og etablere fiskepassasjer.

Fiskevandringshinder - Storøyungen. Foto: Knut Magnus Wold

Tilførsel av store mengder suspendert stoff og tilslamming fra f.eks. graving kan blant annet ødelegge gyteplasser.

Den lokalt fremmede arten ørekyt kan være en trussel da de fort blir veldig mange og konkurrerer med ørreten om plass og næring, både i strandsona og i gyte- oppvekstbekkene. Ørekyt kan også spise nyklekt ørretyngel. Utfisking av ørekyt kan derfor bidra til større næringstilgang for ørret.

Sur nedbør og ørret

Forbrenning av fossilt brensel forårsaket sur nedbør i mange land verden over. I Norge førte dette til betydelig fiskedød i mange vann og vassdrag på 80- og 90-tallet. Sur nedbør gjør at kalken i vannet brukes og pH synker. Da frigis giftig aluminium som fester seg på gjellene til fisk. Fordi fisken tar opp oksygen (puster) med gjellene, klarer den ikke lengre å puste. Store kutt i svovel- og nitrogenutslipp har ført til at sur nedbør ikke er et stort problem i dag. Kalking av vassdragene i mange tiår har også ført til at vannet ikke lengre er like påvirket av sur nedbør.

Hva kan vi gjøre?

Hva kan du gjøre?

- Kjøp fiskekort
- Engasjer deg i lokale foreninger

Hva kan kommunen gjøre?

- Ta vare på gyteplasser og beskytte elver og innsjøer mot utbygging og forurensning
- Gjenåpne bekker og sideløp slik at ørreten kan rekruttere naturlig og ikke være avhengig av utsettinger
- Tilrettelegge slik at ørret kan passere kulverter og andre vandringshindre
- Ta vare på kantvegetasjonen langs vassdragene

Hva kan lokale foreninger gjøre?

- Sette ut ørret der det ikke er mulighet for naturlig reproduksjon
- Gjennomføre utfisking av ørekyt
- Restaurere bekker ved å f.eks. legge ut gytegrus, større steiner og skjul, sammen med graving av kulper og etablering av kantvegetasjon.

Vannområde Leira-Nitelva

Sekretariatet, c/o Lillestrøm kommune - Postboks 313, 2001 Lillestrøm

Tlf. direkte 66 93 83 06 / 47 61 69 61

post@elveliv - elveliv.no - facebook.com/vannomradeLeiraNitelva

